

Wyrok z dnia 23 stycznia 2002 r.

I PKN 786/00

1. Umowa nie może mieć mieszanego charakteru, łączącego elementy umowy o pracę i umowy zlecenia.

2. Po wniesieniu zarzutów od nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, powód może odmiennie niż w pozwie kwalifikować rodzaj łączącego strony stosunku prawnego, jeżeli nie zmienia podstawy faktycznej żądania.

Przewodniczący SSN Józef Iwulski (sprawozdawca), Sędziowie SN: Andrzej Kijowski. Barbara Wagner.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 23 stycznia 2002 r. sprawy z powództwa Januarego S. przeciwko I.M.I. Spółce z siedzibą w W. o zapłatę, na skutek kasacji powoda od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu z dnia 25 maja 2000 r. [..]

u c h y l i ł zaskarżony wyrok oraz wyrok Sądu Rejonowego-Sądu Pracy dla Wrocławia Śródmieścia we Wrocławiu z dnia 19 stycznia 2000 r. [..] i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu dla Wrocławia Śródmieścia do ponownego rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania apelacyjnego oraz kasacyjnego.

U z a s a d n i e

Powód January S. wniósł o wydanie nakazu zapłaty, mocą którego pozwany I.M.I. Spółka z o.o. w W. powinien mu zapłacić kwotę 6.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od 16 marca 1999 r. oraz kosztami postępowania w kwocie 3.000 zł. Na uzasadnienie swoich żądań podał, że roszczenie obejmuje należne koszty zastępstwa procesowego w postępowaniu egzekucyjnym, które zostały zasądzone prawomocnym postanowieniem komornika sądowego. Zgodnie z umową stron koszty te miały być zapłacone w momencie ich prawomocności. Do pozwu została dołączona umowa o pracę

Dnia 12 kwietnia 1999 r. Sąd Rejonowy wydał nakaz zapłaty, przeciwko któremu strona pozwana wniosła zarzuty, uzasadniając że powództwo powinno być oddalone, gdyż wierzytelności strony pozwanej w sprawie, za której prowadzenie powód domaga się wynagrodzenia, nie zostały jeszcze wyegzekwowane. W odpowiedzi na zarzuty powód podniósł, iż domaga się wynagrodzenia z umowy zlecenia, a ustalone honorarium należy mu się przy pierwszej czynności zlecenia sprawy.

Sąd Rejonowy-Sąd Pracy dla Wrocławia Śródmieścia we Wrocławiu ustalił, że w dniu 2 lutego 1995 r. strony potwierdziły na piśmie zawarcie umowy o pracę na czas od 2 lutego 1995 r. do dnia 30 czerwca 1996 r. z ryczałtowym wynagrodzeniem w wysokości 50 zł, bez ustalonego czasu pracy. Poza ryczałtowym wynagrodzeniem strony postanowiły, że powód otrzyma także koszty procesu zasądzone lub należne według taryfy po uprawomocnieniu się wyroku oraz zwrot kosztów przejazdu i pobytu na delegacji służbowej oraz że umowa zostaje automatycznie przedłużona, jeżeli żadna ze stron wyraźnie nie oświadczy na piśmie o zaprzestaniu trwania umowy. Pismem z dnia 2 grudnia 1998 r. strona pozwana cofnęła powodowi pełnomocnictwa procesowe i wypowiedziała umowę o pracę. Postanowieniem z dnia 9 grudnia 1998 r. komornik sądowy w sprawie z wniosku strony pozwanej jako wierzyciela przyznał powodowi koszty adwokackie w postępowaniu egzekucyjnym w kwocie 6 000 zł. Powód wpisany jest na listę radców prawnych i listę adwokatów. Od 1992 r. jest na emeryturze.

Wyrokiem z dnia 19 stycznia 2000 r. [...] Sąd Rejonowy uchylił nakaz zapłaty z dnia 12 kwietnia 1999 r. i powództwo oddalił. Sąd pierwszej instancji wskazał, że powód wywodził roszczenie z umowy o pracę, natomiast po wniesieniu przez stronę pozwaną zarzutów zmienił podstawę roszczenia, powołując się na umowę zlecenia. Sąd powołał się na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 1972 r., III PZP 17/70 (OSNCP 1973 r. z. 5, poz. 72), w której przyjęto, że w postępowaniu nakazowym po wniesieniu zarzutów, niedopuszczalna jest zmiana podstawy faktycznej roszczenia, a granice rozpoznania sprawy wyznacza zakres roszczenia objętego nakazem zapłaty oraz granice zarzutów. W związku z tym powód nie mógł skutecznie zmienić podstawy żądania i dochodzić zapłaty z umowy zlecenia, a nie z umowy o pracę.

Wyrokiem z dnia 25 maja 2000 r. [...] Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu oddalił apelację powoda. Uznał, że prawidłowo Sąd Rejonowy podniósł, iż granice rozpoznania sprawy wywołanej wniesieniem zarzutów

wyznacza zakres roszczenia objętego nakazem zapłaty oraz granice zarzutów, a niedopuszczalne jest w tym postępowaniu rozszerzenie powództwa oraz zmiana jego podstawy faktycznej. Sąd drugiej instancji uznał, że powód słusznie wskazał w apelacji, że w postępowaniu po wniesieniu zarzutów nie żądał więcej, jak również „czego innego” niż w postępowaniu nakazowym, a jego roszczenia w całym procesie dotyczyły kosztów adwokackich za zleconą czynność. Nie ma jednak racji skarżący, iż w toku postępowania przytaczał jedynie dalsze twierdzenia i dowody dla obrony nakazu zapłaty. Powód oparł pozew na umowie o pracę i nie wyjaśniał szczegółowo istoty stosunków wiążących go ze stroną pozwaną. Wskazał jedynie, że opiera roszczenie na umowie dołączonej do pozwu. Jednak w toku postępowania podniósł, iż między stronami nie było żadnej umowy o pracę, a jedynie stosunek zlecenia. Słuchany jako strona powód stwierdził, że umowa miała charakter mieszany. W części dotyczącej wynagrodzenia ryczałtowego była to umowa o pracę, a w części dotyczącej kosztów zastępstwa procesowego - umowa zlecenia. Zdaniem Sądu drugiej instancji, powód wyraźnie zmienił podstawę faktyczną powództwa i charakter swojego roszczenia. Zamiast roszczenia o wynagrodzenie ze stosunku pracy dochodził bowiem wynagrodzenia z umowy zlecenia. Nakaz zapłaty, który uwzględniał roszczenie powoda o wynagrodzenie ze stosunku pracy nie mógł być utrzymany w mocy i stosownie do art. 496 k.p.c. podlegał uchyleniu, a powództwo oddaleniu. Zdaniem Sądu Okręgowego strony łączyła umowa zlecenia, której treścią było świadczenie pomocy prawnej dla strony pozwanej polegające na zastępstwie procesowym przed sądami. Stosunkowi łączącemu strony nie można przypisać cech charakterystycznych dla stosunku pracy. Roszczenie, którego powód dochodził, nie było roszczeniem ze stosunku pracy ani roszczeniem z nim związanym w rozumieniu art. 476 § 1 pkt 1 k.p.c.

Kasację od tego wyroku wniósł powód. Zarzucił naruszenie art. 65 § 2 k.c. przez wadliwe przyjęcie, że umowa z 2 lutego 1995 r. obejmowała wyłącznie stosunek pracy, podczas gdy oświadczenia woli stron obejmowało zarówno elementy stosunku pracy, jak i elementy zlecenia. Powód zarzucił też naruszenie prawa procesowego, tj. art. 193 § 1-3 k.p.c., przez wadliwe przyjęcie jakoby w toku postępowania sądowego zmienił powództwo, podczas gdy od początku swoje roszczenia wywodził z umowy z dnia 2 lutego 1995 r.; art. 200 § 1 k.p.c. przez stwierdzenie niewłaściwości i nieprzekazanie sprawy sądowi cywilnemu oraz art. 496 k.p.c. przez uchylenie nakazu zapłaty i oddalenie powództwa, mimo że merytorycznie Sąd nie rozpoznał sprawy i w tym zakresie nie poczynił żadnych ustaleń. W uzasadnieniu kasacji powód wy-

wiódł w szczególności, że nie zmienił podstawy faktycznej powództwa po wniesieniu zarzutów od nakazu zapłaty. Zawsze była nią treść umowy z dnia 2 lutego 1995 r. i jej niewykonanie przez stronę pozwaną. Zdaniem powoda ocena, że strony łączyła umowa zlecenia nie uwzględnia wykładni oświadczeń woli stron. Taka ocena według powoda powinna skutkować przekazaniem sprawy sądowi cywilnemu na podstawie art. 200 § 1 k.p.c., a nie oddalenie powództwa, skoro powód nie rozszerzył ani nie zmienił powództwa.

Strona pozwana wniosła o oddalenie kasacji i zasądzenie kosztów postępowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Niezasadny jest zarzut naruszenia art. 65 § 2 k.c., zwłaszcza w kontekście twierdzenia powoda, że prawidłowa wykładnia oświadczeń woli stron zawartych w umowie z dnia 2 lutego 1995 r. powinna prowadzić do uznania, że ma ona charakter umowy mieszanej, łączącej elementy umowy o pracę i umowy zlecenia. Powód nie uwzględnia specyficznej cechy umowy o pracę, jaka jednoznacznie wynika z art. 22 § 1 k.p. Zgodnie z nim przez nawiązanie stosunku pracy pracownik zobowiązuje się do wykonywania pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem, a pracodawca do zatrudniania pracownika za wynagrodzeniem. Zatrudnienie w tych warunkach jest zatrudnieniem na podstawie stosunku pracy, bez względu na nazwę zawartej przez strony umowy (art. 22 § 1¹ k.p.). Jeżeli umowa ma równocześnie cechy charakterystyczne dla wykonywania zatrudnienia na podstawie umowy o pracę i umów cywilnoprawnych (zlecenia, świadczenia usług), to dla oceny rodzaju stosunku prawnego decydujące jest ustalenie, które z tych cech mają charakter przeważający (wyrok z dnia 14 września 1998 r., I PKN 334/98, OSNAPiUS 1999 r. nr 20, poz. 646; por. też wyrok z dnia 2 grudnia 1975 r., I PRN 42/75, Służba Pracownicza 1976 r. nr 2, s. 28; wyrok z dnia 2 września 1998 r., I PKN 293/98, OSNAPiUS 1999 r. nr 18, poz. 582; wyrok z dnia 6 października 1998 r., I PKN 389/98, OSNAPiUS 1999 r. nr 22, poz. 718; wyrok z dnia 22 grudnia 1998 r., I PKN 517/98, OSNAPiUS 2000 r. nr 4, poz. 138; wyrok z dnia 12 stycznia 1999 r., I PKN 535/98, OSNAPiUS 2000 r. nr 5, poz. 175; wyrok z dnia 9 lutego 1999 r., I PKN 562/98, OSNAPiUS 2000 r. nr 6, poz. 223; wyrok z dnia 7 kwietnia 1999 r., I PKN 642/98, OSNAPiUS 2000 r. nr 11, poz. 417). Inaczej mówiąc, jeżeli przeważają cechy

umowy o pracę określone w art. 22 § 1 k.p., to mamy do czynienia z taką umową, a więc nie jest możliwa ocena, że mamy do czynienia z umową o mieszanym charakterze. I odwrotnie, jeżeli cechy umowy o pracę nie mają przeważającego charakteru, to nie mamy do czynienia ze stosunkiem pracy. Skoro Sąd drugiej instancji ustalił fakty, na podstawie których należy ocenić, że w stosunku prawnym łączącym strony cechy umowy o pracę nie miały przeważającego charakteru, to słusznie uznał, że nie był to stosunek pracy, lecz umowa prawa cywilnego (zlecenie).

Rację ma powód, że skutkiem takiej oceny powinno być przekazanie sprawy do wydziału cywilnego, chociaż zarzut naruszenia art. 200 § 1 k.p.c. w tym zakresie nie jest zasadny. Przepis ten bowiem dotyczy niewłaściwości sądu, a nie rozpoznania sprawy w niewłaściwym postępowaniu odrębnym (por. uchwałę składu siedmiu sędziów z dnia 14 marca 1989 r., III PZP 45/88, OSNCP 1989 r. z. 11, poz. 167).

Zasadny jest natomiast zarzut naruszenia art. 193 k.p.c. (o ile przyjąć, że Sąd drugiej instancji go stosował, uznając że powód zmienił powództwo w zakresie jego podstawy faktycznej) oraz zarzut naruszenia art. 496 k.p.c., w tym znaczeniu, że Sąd drugiej instancji zaakceptował takie jego rozumienie i zastosowanie przez Sąd pierwszej instancji, że powód zmienił podstawę faktyczną żądania, co jest niedopuszczalne po wniesieniu zarzutów od nakazu zapłaty. Zgodnie z art. 496 k.p.c. po przeprowadzeniu rozprawy w postępowaniu nakazowym, sąd wydaje wyrok, w którym nakaz zapłaty utrzymuje w mocy albo uchyla go w całości lub w części i w tym samym zakresie powództwo oddala, bądź też postanowieniem pozew odrzuca lub postępowanie umarza. Wykładnia tego między innymi przepisu została dokonana w uchwale połączonych izb Sądu Najwyższego: Izby Cywilnej oraz Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 24 kwietnia 1972 r., III PZP 17/70 (OSNCP 1973 r. z. 5, poz. 72), według której w postępowaniu nakazowym, po przekazaniu sprawy sądowi na skutek zarzutów, niedopuszczalne jest rozszerzenie powództwa ani przekształcenie podmiotowe, ani też zmiana jego podstawy. Powód nie rozszerzył powództwa (żądał zasądzenia kwoty 6.000 zł) ani nie próbował go przekształcać pod względem podmiotowym. Powód też nie zmienił podstawy faktycznej żądania, bo tylko taka jest niedopuszczalna. Zgodnie z art. 187 § 1 k.p.c. pozew powinien zawierać dokładne określenie żądania i przytoczenie okoliczności faktycznych uzasadniających to żądanie. Pozew nie musi więc w ogóle określać podstawy prawnej żądania, której ocena należy do sądu (*iura novit curia*). Powód w pozwie pośrednio wskazał, że dochodzi roszczenia ze stosunku pracy, a po wniesieniu zarzutów od nakazu zapłaty twierdził, że łą-

cząca strony umowa miała charakter umowy zlecenia lub umowy mieszanej. Powód jednak w żadnym zakresie nie zmienił podstawy faktycznej żądania. Podstawą tą była treść łączącego strony stosunku prawnego wynikającego z umowy z dnia 2 lutego 1995 r. i twierdzone jej niewykonanie przez stronę pozwaną. Rodzaj łączącego strony stosunku prawnego nie jest już elementem podstawy faktycznej powództwa, lecz jest to jego kwalifikacja prawna. W ramach tej samej podstawy faktycznej powództwa nie ma przeszkód, aby powód różnie kwalifikował pod względem prawnym rodzaj łączącego strony stosunku prawnego. Dotyczy to także postępowania nakazowego po wniesieniu zarzutów od nakazu zapłaty. Jest dopuszczalne w tym postępowaniu, aby utrzymując się w ramach tej samej podstawy faktycznej żądania, powód odmiennie kwalifikował ten stan faktyczny pod względem prawnym. Nie jest to niedopuszczalna w tym postępowaniu zmiana podstawy powództwa.

Z tych względów na mocy art. 393¹³ § 1 k.p.c. należało uchylić zaskarżony wyrok oraz wyrok Sądu pierwszej instancji i przekazać sprawę do rozpoznania oraz orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego (art. 108 § 2 k.p.c.) Sądowi Rejonowemu w zwykłym postępowaniu.

=====